

ΔΟΚΙΜΑΣΙΑ

ΠΟΙΗΣΗ

Θεοτόκης Ζερβός
Νίκος Καρανικόλας
Τάκης Καρβέλης
Νίκος Λεβέντης

ΠΕΖΟΓΡΑΦΙΑ

Νάσος Βαγενάς
Χριστόφορος Μηλιώνης

ΜΕΛΕΤΗ

Γιώργος Ἀράγης
Γιάννης Δάλλας

ΜΕΤΑΦΡΑΣΕΙΣ

Ἴβάν Τουργκένιεφ / Κωσταντίνος Θεοτόκης

Η ΓΛΩΣΣΑ ΚΑΙ ΤΑ ΠΡΑΓΜΑΤΑ

Heinrich Böll / Φάνης Τουλούπης

ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΑ ΣΥΜΠΤΩΜΑΤΑ

Γιάννης Σαρακηνός

ΔΙΑΛΟΓΟΙ

Γ. Π. Σαββίδης (ἐπιστολή)

6

ΙΑΝΝΕΝΑ ΜΑΡΤΙΟΣ — ΑΠΡΙΛΙΟΣ 1974

Γιῶργος Ἀράγης

Ἐναφορὰ σὲ μιὰ περίπτωση

Τὸ 1963 τυπώθηκε στὴ Θεσσαλονίκη καὶ κυκλοφόρησε ἐκτὸς ἐμπορίου ἓνα ὀκτάφυλλο μικροῦ σχήματος μὲ 13 σύντομα ποιήματα. Ὁ συγγραφέας τους μετὰ δὲν ἔδωσε καμιὰ δημόσια συνέχεια καὶ στὴ λογοτεχνική μας «ἀγορὰ» παρέμειναν ἀδήλωτα. Ὡστόσο τὰ ποιήματα αὐτά, μὲ τὴν πάροδο μιᾶς δεκαετίας ἤδη, καταγράφονται στὸ ἐνεργητικὸ μιᾶς ὀρισμένης ἡλικίας. Ἐπὶ τὴν ἀποψη αὐτὴ δὲ θὰ ἴταν περιττὴ μιὰ σχετικὴ ἀναφορὰ στὴν περίπτωσή τους.

Πρόκειται γιὰ τὰ «13 ποιήματα» τοῦ Νίκου Καρανικόλα. Ἡ ἡλικία ποὺ ἀνάφερα καλύπτει τὸ μεταξὺ τῆς μεταπολεμικῆς γενιᾶς καὶ τῆς ἐντελῶς νεώτερης (τῆς λεγόμενης «ἀμφισβήτησης») διάστημα. Στὶς πραγματώσεις της ἐγγράφεται μιὰ ποίηση (ποιοτικὰ καὶ ποσοτικὰ) ἀρκετὰ μέτρια καὶ ἀντίστοιχα μιὰ πεζογραφία ἰδιαίτερα ἀξιόλογη. Εἶναι μιὰ ἡλικία ποὺ δὲν τῆς δόθηκε κανένα θετικὸ ἢ ἀρνητικὸ «μῆνυμα», ἀπὸ τὸ ὁποῖο νὰ προκύπτουν φανεροὶ δεσμοὶ γενιᾶς καὶ μᾶλλον ἀφαιρετικὰ θὰ μποροῦσε νὰ προσδιοριστεῖ. Γι' αὐτὸ καὶ στὴν περιοχὴ τῆς τέχνης ἔχει παραιτηθεῖ ἀπὸ ἀνάλογες ὁμολογίες καὶ ἀναζήτησε, ἴσως ἀντιροποιστικά, κάποια ταυτότητα στὰ ἄμεσα βιώματά της. Ἐτσι ποὺ γενικὰ νὰ διακρίνεται ἀπὸ μιὰ ἔφεση πρὸς τὶς διαπιστώσεις, ποὺ κατὰ ἓνα τρόπο χαρακτηρίζει καὶ τὴν ὀριμότητά της. Ἀνάλογα καὶ ὁ τόνος τῆς φωνῆς της ἀναπτύσσεται χωρὶς ἐξάρσεις ἀναγόμενες στὸ μέγεθος μιᾶς πίστης ἢ καταγγελίας, ἀλλὰ ἀναφορικὰ πρὸς τὴν ὑπὲρ τῶν βιωματικῶν δεδομένων. Στὰ πλαίσια αὐτῆς τῆς ἡλικίας ὁ Καρανικόλας μὲ τὰ «13 ποιήματα» πραγματοποιεῖ μιὰ ἀναγνώριση ἐδάφους. Αἰσθάνεται κανένας στὰ ποιήματα αὐτά μιὰ ὑπόσταση, χωρὶς ἰδεολογικὲς ἀποσκευές «γενιᾶς», ἀντιμέτωπη μὲ καταστάσεις ἑτοιμὲς ἀπὸ τὴν ὀριμότητά της. Περὶ τοῦ ἐκθετη στὸ περιθώριο ἑνὸς ἱστορικοῦ γίνεσθαι, ποὺ μοιάζει στάσιμο ἀφοῦ «δὲν τέλειωσαν χωρὶς ἐλπίδα πιά». Ἐπὶ τὸ σημεῖο αὐτὸ ἀρχίζει νὰ ἀναζητᾷ τοὺς ἐνδεχόμενους δεσμοὺς μὲ τὰ πράγματα τοῦ δεδομένου περιβάλλοντος. Πρόκειται γιὰ μιὰ δοκιμασία ἐπαφῆς μὲ τὰ μεγέθη μιᾶς ζωῆς, ποὺ κληρονόμησε τὴν ἐποχὴ στὴν ὁποία ἀναφέρεται ἡ παραπάνω φράση τοῦ Ἀναγνωστάκη. Ἐπὶ τὴν δοκιμασία αὐτὴ ὁ λόγος τοῦ Καρανικόλα ἀναδύεται συγκρατημένος, ἀλλὰ ἀρκετὰ

διαβρωτικός στην αναφορικότητά του. Χωρίς ν' αντανακλά τις συνιστώσες κάποιου θετικού ή αρνητικού ομαδικού προσανατολισμού, «περιορίζεται» να σημαίνει τις επαφές και τις διαπιστώσεις μιᾶς περίπτωσης. Διαπιστώσεις βέβαια καθόλου παρηγορητικές όταν παρατηρεῖ ότι «μπορεῖ νά χρειαστεῖ και μιὰ ζωὴ δολόκληρη / γιὰ νά πειστοῦν οἱ Φαρισαῖοι και νά ἐνοήσουν / τῶν ὑπαρχόντων μου τὴν πτώση» ἢ «τὰ ἐπεισόδια ἐγιναν ἀπόντος τοῦ ἐνδιαφερομένου» ἢ «δὲ φτάνουν τὰ πρωῖνά γιὰ νά ζήσεις». Ἄλλά, καθὼς σημείωσα, ὅλα αὐτὰ ἀποτελοῦν ἀναγνωρίσεις στὸν χῶρο μιᾶς ὀρισμένης ἡλικίας και θά 'ταν ἄσκοπο νά ἀναχθοῦν στὶς γνωστὲς ψυχολογικὲς γενικότητες «ἀπαισιοδοξία», «ἥττοπάθεια», κ.λ.π. Ἐξᾴλλου πρόκειται γιὰ ποίηση.

Σχετικὰ μὲ τὴν παράδοση ὁ Καρανικόλας, μὲ τὰ «13 ποιήματα», συνεχίζει εὐδιάκριτα τὴν τεθλασμένη πού συνδέει τὸν Ἄναγνωστάκη μὲ τὸν Καρυωτάκη. Μὲ τὴ λέξη τεθλασμένη ἐνοῶ περισσότερο μιὰ σύνθετη ποιητικὴ διεκπεραίωση. Διευκρινίζω. Ὁ Καρυωτάκης διακλαδίζεται σ' ἓνα τμῆμα τῆς μεταπολεμικῆς ποίησης, ἀφοῦ περάσει ἀρκετὰ ἀπὸ τὴν ποίηση τοῦ Σεφέρη. Ἀπὸ τὴν ἄλλη πλευρά, ὁ Ἄναγνωστάκης προϋποθέτει βέβαια τὸν Καρυωτάκη, ἀλλὰ ταυτόχρονα κι ἓνα μεγάλο μέρος τῆς ποιητικῆς μας παράδοσης και προπαντὸς τὴν ποιητικὴ γενιὰ τοῦ '30. Ἀπὸ τὴν ἄποψη αὐτὴ ὁ σχετισμὸς του μὲ τὸν Καρυωτάκη, οὔτε τόσο ἄμεσος θά πρέπει νά θεωρηθεῖ, οὔτε ἀποκλειστικός. Ὁ Καρανικόλας ἐξᾴλλου βρίσκεται χρονικὰ πολὺ κοντὰ στὸν Ἄναγνωστάκη, ἀλλὰ δὲν ἀποτελεῖ μιὰ εὐθύγραμμη συνέχεια του. Πρόκειται περισσότερο γιὰ σχετικὲς συναντήσεις διαφορετικῶν χρόνων, διαμέσου συγγενικῶν ἠθικῶν τάσεων μὲ διαφορετικὲς αἰσθητικὲς και μὴ ἀποσκευές. Εἰδικὰ τουλάχιστο θά ἦταν δύσκολο νά διακρίνουν στὸν Καρανικόλα τὸν αἰφνιδιασμὸ ἀπὸ τὴν ἐκπτώση τῶν κατοχικῶν ἐλπίδων. Κι ἡ ἐκφραστικὴ του ἔχει τὰ γνωρίσματα μιᾶς προσωπικῆς κατάκτησης ἐντεῦθεν τοῦ Ἄναγνωστάκη (χωρὶς αὐτὸ ν' ἀποτελεῖ συγκριτικὴ ἀξιολόγηση). Ὁ λόγος π.χ. τοῦ Καρανικόλα χαρακτηρίζεται ἀπὸ μιὰ ἀκροβασία, ἀνάμεσα στὴν αἰσθησιμότητα και στὴ μεταίσθηση τοῦ πραγματικοῦ, χωρὶς θεματικὲς ἀναφορές. Ἀναπτύσσεται ἐλλειπτικὰ και, ἂν μπορῶ νά πῶ, προσεγγίζει κάθετα τὸ ἀντικείμενό του. Ἄλλὰ δὲν πρόκειται ἐδῶ γιὰ ὅλα αὐτὰ.

Ὁ Καρανικόλας, ὅπως εἶπα, κυκλοφόρησε διακριτικὰ τὸ 1963 λίγα ποιήματα, χωρὶς νά δώσει ἔπειτα συνέχεια. Οἱ λόγοι τῆς σιωπῆς του (ἐκτὸς ἴσως ἀπ' αὐτὸν «τῆς πτώσης τῶν ὑπαρ-

χόντων») μᾶς εἶναι ἄγνωστοι. Καὶ μολονότι σήμερα δὲν ἔχουμε νὰ ὑποδείξουμε καμιά ἀνάκτηση, ἀλλὰ μιὰ περαιτέρω «πτώση», ἐπειδὴ πιστεύουμε ἢ θέλουμε νὰ πιστεύουμε ὅτι «στὸ θαυμαστὸ ἔδαφος τῆς τέχνης τὰ βάσανα γίνονται χρυσάφι» (Μ. Κουντέρα), θὰ εὐχόμεσταν νὰ ξαναβλέπαμε ποιήματά του.

Παρακάτω παραθέτω ἕξ ἀπὸ τὰ «13 ποιήματα», ἀριθμημένα σύμφωνα μὲ τὴν σειρά πού ἔχουν στὸ ὀκτάφυλλο.

Νίκος Καρανικόλας

Ἐκ τῶν «13 ποιήματα»

III

Στὴν ἐπίσκεψη X

Σήμερα μιὰ καὶ μοῦ παραβίασαν τὴν πόλη
πρέπει πάση θυσία νὰ μείνει ἀνοιχτὴ
κατόρθωσαν ν' ἀνοίξουν ἀπὸ μέσα
καὶ θὰ ἦταν ἀχαριστία νὰ προφασιστῶ
πὼς δὲ ἐκεῖ βρισκότανε στὴ θέση τους.
Καὶ δὲ μένει ἄλλη ἀπάντηση νομίζω
σ' αὐτὴ τὴν ξαφνικὴ ἐπιθεώρηση
παρὰ μιὰ ταπεινὴ παραδοχὴ τῆς ἀταξίας.
Δὲ θὰ μοῦ φτάσει ἓνα στίλβωμα ἀπλῶς
ἢ μιὰ ἀναστήλωση
μπορεῖ νὰ χρειαστεῖ καὶ μιὰ ζωὴ δλόκληρη
γιὰ νὰ πειστοῦν οἱ Φαρισαῖοι καὶ νὰ ἐννοήσουν
τῶν ὑπαρχόντων μου τὴν πτώση.

Ἔτσι ἄρχισε ὁ ὑπὲρ ἀδυνάτου λόγος.

II

Ματθ. 27, 3 - 5

Τὰ ἐπεισόδια ἐγιναν ἀπόντος τοῦ ἐνδιαφερομένου
— εἶχε πάρει τὴ «γραμμὴ» του καθὼς λὲν καὶ σήμερα —
ἐκρίθη κατεκρίθη
ἢ προδοσίᾳ πληρώθηκε ἰδιαίτερος

ὡς πρᾶξις ἐνάρετος
— αὐτὸ ἔγινε καὶ χθὲς θὰ γίνῃ καὶ αὔριο —
τρεῖς τέσσερις οἱ ἀντιδράσαντες, λίγοι
ἄνθρωποι ποὺ περιμένουν τὴ φωνὴ τοῦ ἀλέκτορος
περὶ ἄλλοι σὰ δημοσιογράφοι, ἀχρωμάτιστοι.

Καὶ σὺ σάθηκες στὴ μνήμη μας
μ' ἐκεῖνο τὸ «ἀπελθὼν ἀπήγατο»
τὴ μόνη παράδοση ποὺ δὲν σεβάστηκαν.

IV

Ἐδήλωσα ἀπουσία

Δὲν φτάνουν τὰ χαμόγελα γιὰ νὰ πείσεις
ἄκουσες πάλι νὰ φωνάζουν τ' ὄνομά σου
καὶ εἶπες: εἶσαι καὶ δὲν εἶσαι ἐσὺ
σήκωσες καὶ δὲ σήκωσες τὸ χέρι σου.

Οἱ αἰθουσες εἶναι γεμάτες πρόσωπα πελιδνά
ποὺ ζωηρεύουν μὲ μιὰ πρόσκληση
τὰ σαλόνια ἔγιναν λέσχες ἀγάπης
καὶ ἐπὶ τέλους ἐνδιαφέρονται
φροντίζουν νὰ περάσουν ἓνα ὑποφερτὸ ἀπόγευμα
ἐσὺ χαμογελᾷς πάντα ἀδιαπέραστος — αὐτὸ πιστεύεις —
δὲ φτάνουν ὁμως τὰ πρωῖνά γιὰ νὰ ζήσεις
οὔτε οἱ ἐπισκέψεις σὲ χώρους ἀνανήψεως.

VI

Ἰωάν. 5, 2 - 7

Ὅταν τὴ μοναξιά μου σπαράζω στοὺς τοίχους
τότε ποὺ ὑπόσχομαι ν' ἀσχοληθῶ
μόνο μὲ τὶς μικρὲς σκιὲς
νὰ ζήσω γιὰ τὰ ὠραία μεσημέρια ποὺ ἴσως ἔρθουν
τὶς νύχτες μὲ τὸν ἀπέραντο ὕπνο
ἔρχεστε σεῖς μὲ τὴν ἀγάπη σας ἢ ἔρχομαι
περιμένοντας τὴ μεγάλη στιγμή τὴν ὥρα ἢ τὸ χρόνο
νὰ ἐνταχθῶ
στοὺς δυνατοὺς χωρὶς βαπτίσματα ἱαματικά
καὶ λίγο νὰ μιλήσουμε τὴν ἴδια γλώσσα.

VII

Παλινοῦ

Ἐντὶ νὰ μιλήσω γιὰ πρόσωπα
ἔντὶ νὰ ἀποκαλύψω ὑποθέσεις
τὸ βρήκα πιὸ σοφὸ νὰ γράψω γιὰ ὄλους
μὴ διασάφηση ἢ ἐξήγηση
διότι ἐγὼ εἶμαι ὁ παρεξηγημένος
ὁ ἀδικηθεὶς.

Ἐπίσης ὁ ἀρχικὸς σκοπὸς ποὺ ἐτέθη
ἀπέκλειε τοὺς διαξιφισμοὺς καὶ τὶς χρονοτριβές·
δὲν ὑποσχέθηκα ἀποκαλυπτήρια ξένων ἀνδριάντων
τὰ ἐλαττώματα εἶναι δικὰ μου

ἐκεῖνο ποὺ μ' ἐνδιαφέρει δὲν εἶναι τὰ παράπονα.

XI

Στὴν Α

Τὸ εἶδωλο ἀριθμὸς X
μοῦ ἦταν γνωστὸ τὴν τρίτη μέρα θὰ χανόταν
τὴν τρίτη μέρα ἀνίστανται
— σπάνιο φαινόμενο καὶ ἀμφισβητούμενο —
ἢ ἐξακολουθοῦν τὸ θάνατο·
δὲν θὰ πιστέψω πλέον στίς ἐμφανίσεις
ποὺ θὰ ἀκολουθήσουν
ὅσπερ θὰ θέσω δάκτυλον
ἐπὶ τῶν τύπων τῶν ἡλῶν
θὰ ἀποσύρω τίς μετοχές μου ποὺ κρατοῦσε
— αὐτὸ ἢ ἐκεῖνο τὸ ἀκριβὸ ποὺ δίνεις
σὲ τέτοιες περιστάσεις —
θὰ πῶ τὸ ἴδιο κάνει
ἀνακαλύπτω συνεχῶς ἀπομιμήσεις.

Πέρασε ὁ καιρὸς ποὺ κλαίγαμε νεκροὺς
τώρα φοβόμαστε τίς πολυδάπανες συχνές κηδεῖες.